

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.03.039>

УДК 346.1:349.6

В.В. АНДРЕЙЦЕВ, канд. юрид. наук, докторант,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

 orcid.org/0000-0001-6189-4405

СУБ'ЄКТНИЙ СКЛАД ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ОБ'ЄКТАМИ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ: ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Ключові слова: суб'єкти господарської діяльності, об'єкти підвищеної небезпеки, суб'єктний склад діяльності, нормативні критерії, рівні небезпеки.

Досліджено законодавство України у сфері визнання суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, уточнено визначення таких суб'єктів, наведено характеристику суб'єктного складу діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, зокрема суб'єктів господарської діяльності високого, середнього та незначного ступенів ризику, аналіз яких дасть змогу здійснити відповідний поділ на дві групи суб'єктів — вищого та нижчого рівнів небезпеки у контексті адаптації господарського законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Вступ. Частина перша ст. 55 Господарського кодексу України (далі ГК) містить загальне визначення суб'єктів господарювання, якими визнано учасників господарських відносин, котрі здійснюють господарську діяльність, реалізують господарську компетенцію, тобто сукупність прав та обов'язків, мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

На підставі цього визначення В.М. Пашков доктринально виокремлює такі ознаки суб'єктів господарювання: організаційна єдність, що дає учасникам господарських відносин змогу самостійно брати участь у господарському обороті як суб'єктам господарських відносин та інших відносин у сфері господарювання; безпосереднє здійснення господарської діяльності, спрямованої на задоволення загальних суспільних потреб і цільової визначеності; уповноваження господарською компетенцією у процесі реалізації господарської діяльності (господарської правосуб'єктності); юридична легітимність суб'єкта господарської діяльності (ліцензування цієї діяльності, державна реєстрація); персональна відповідальність за власну господарську діяльність [1, с. 93—118].

Водночас не зареєстрована в установленому законом порядку особа не буде легальним суб'єктом господарювання і має розцінюватися як тіньова структура з усіма юридичними наслідками, як слушно зауважує Г.Л. Знаменський [2, с. 91—92].

Уточнюючи деякі положення щодо наявності виокремленого майна, закріпленого за відповідними суб'єктами господарювання на різ-

них правових титулах, О.М. Вінник називає: право власності; право повного господарського відання; право оперативного управління; право користування, що є характерним для орендних підприємств; право оперативного господарського використання [3, с. 58].

Проте вказані зауваження і пропозиції вчених стосувалися виключно загального поняття суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зазначити, що загальні питання щодо поняття, видів суб'єктів господарювання та господарського права доволі повно й об'єктивно розкриті в наукових працях учених у галузі господарського права, серед яких О.А. Беляневич [4, с. 65–66, 71, 98], О.М. Вінник [3, с. 57–67], С.М. Грудницька [5, с. 428], Г.Л. Знаменський [2, с. 91–95], В.М. Пашков [1, с. 95–105], Н.О. Саніахметова [6, с. 142–165], В.С. Щербина [7].

Особливості суб'єктів господарювання в певних сферах господарської діяльності та галузей економіки аналізували А.Г. Бобкова [8, 9], І.Ф. Коваль [10, с. 179–202], О.В. Кологойда [11, с. 99–124], О.П. Подцерковний [12, с. 139–303], А.В. Смітюх [13, с. 51–92], І.В. Труш [14, с. 156–179], В.А. Устименко [15, с. 55–56], О.Г. Хрімлі [16, с. 19–31, 85–97] та ін.

Спеціальні режими господарювання досліджує О.Р. Зельдіна, акцентуючи увагу на розкритті особливостей режимів дотримання відповідного порядку суб'єктами господарювання [17, с. 37–54, 120–132, 154–196].

Однак у названих вище дослідженнях особливості складу суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, комплексно не розглянуто, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Мета статті — визначити суб'єктів діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, розкрити особливості їхнього складу та обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення господарського законодавства в цій сфері відповідно до вимог ЄС.

Результати дослідження. Аналіз господарського законодавства дає можливість виділити особливості суб'єктного складу господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки. Зокрема, в Законі України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18.01.2001 № 2245-III наведено визначення суб'єкта господарської діяльності як юридичної або фі-

зичної особи, у власності або користуванні якої є хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки, тобто об'єкт, на якому використовують, виготовляють, переробляють, зберігають або транспортують одну або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, а також інші об'єкти, як такі, що відповідно до закону є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру.

Отже, до суб'єктів господарської діяльності, якщо вона пов'язана з об'єктами підвищеної небезпеки, відповідно до вказаного закону можна віднести:

- будь-яку юридичну особу;
- фізичну особу-підприємця.

Умовами їхньої господарської правосуб'єктності є належність їм на праві власності або праві користування (оренди, лізингу тощо) хоча б одного об'єкта підвищеної небезпеки, на якому у різних формах господарювання здійснюється поводження з небезпечними речовинами у кількостях, що дорівнюють або перевищують нормативно встановлені порогові маси цих речовин. Згідно з названим Законом до таких об'єктів підвищеної небезпеки належать і ті, що, становлять реальну загрозу виникнення надзвичайної ситуації техногенного або природного характеру, тобто які зумовлюють припинення господарської діяльності та виникнення небезпеки для довколишнього населення, що підлягає відселенню з території негативного впливу на довкілля.

Директива 2012/18 Європейського Парламенту і Ради ЄС «Про контроль великих аварій, пов'язаних з небезпечними речовинами», що змінила, а пізніше і скасувала Директиву 96/82 Ради ЄС від 04.07.2012 [18], визначає поняття «суб'єкт» як будь-яку фізичну чи юридичну особу, що здійснює експлуатацію або контроль підприємства чи установи, або якій у випадках, передбачених національним законодавством, делеговано вирішувати економічні повноваження, або повноваження про ухвалення рішень щодо технологічного функціонування підприємства чи установи.

Таким законодавчим актом є спеціальний Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки», призначений урегулювати відносини щодо правових, економічних, соціальних та організаційних основ діяльності, пов'язаної з

об'єктами підвищеної небезпеки, та щодо поводження з небезпечними речовинами. Він спрямований на захист життя та здоров'я людей, а також захист довкілля від шкідливого впливу аварій на цих об'єктах шляхом запобігання їх виникненню, обмеження (локалізації) і ліквідації наслідків. Цей Закон за метою правового регулювання є найближчим до ідеї названої Директиви 2012/18 ЄС від 04.07.2012. Тому вважаємо за доцільне, з урахуванням визначених істотних ознак, передбачити у тексті ГК України в окремому розділі таке визначення суб'єкта господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки: «юридична або фізична особа-підприємець, зареєстрована в установленому законодавством порядку, що отримала спеціальний дозвіл на експлуатацію об'єкта підвищеної небезпеки щодо поводження з небезпечними речовинами, який належить їй на праві власності, праві повного господарського відання, праві оперативного управління, праві оперативного господарського використання, наділена повноваженнями для ухвалення рішень щодо технологічного функціонування підприємства або установи, і несе відповідальність належним їй майном відповідно до чинного законодавства України».

Викладене створює підстави стверджувати, що спеціальний суб'єкт господарської діяльності, пов'язаної із об'єктом підвищеної небезпеки, є відповідальним за систему управління безпекою на ввіреному підприємстві чи установі, що за певних умов і часу може справляти негативний вплив на людину і довкілля, інші цінності.

Таке законодавче закріплення в нині чинному ГК України стане гарантією реалізації господарської правосуб'єктності зазначених вище суб'єктів, формою узгодження та адаптації приписів ГК України до законодавства ЄС у частині усунення наявних прогалин господарського законодавства України.

Конвенція ООН про транскордонний вплив промислових аварій (Гельсінкі, 17.03.1992) [19, 3] визначає термін «вплив» як будь-які прямі або опосередковані, термінові або такі, що виникли через певний час, шкідливі наслідки промислових аварій, зокрема для:

- 1) людей;
- 2) флори, фауни;
- 3) ґрунтів, води, повітря, ландшафтів;

4) взаємозв'язку двох перших цінностей;

5) матеріальних цінностей, культурної спадщини, включаючи історичні пам'ятки, що по суті сьогодні відтворено з деякими уточненнями у чинному законодавстві України.

Так, відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 № 2059-VIII, вплив на довкілля означає будь-які наслідки планової діяльності для довкілля, у тому числі наслідки для безпечності життєдіяльності людей (курсив авт.) та їхнього здоров'я, флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, повітря, води, клімату, ландшафту, природних територій та об'єктів, історичних пам'яток та інших матеріальних об'єктів чи для сукупності цих факторів, а також наслідки для об'єктів культурної спадщини чи спеціально-економічних умов, що є наслідком зміни таких чинників.

Виходячи із вимоги техногенно-екологічної безпеки, що базується на відповідному господарсько-екологічному ризику діяльності, суб'єкти господарювання за законодавством України поділяються на три основні групи за ступенем ризику:

- високого;
- середнього;
- незначного.

Віднесення суб'єктів господарювання до зазначених ступенів ризику у відповідній сфері державного нагляду (контролю) відбувається на підставі суми балів, нарахованих за всіма визначеними критеріями за встановленою шкалою:

- від 41 до 100 балів — до високого ступеня ризику;
- від 21 до 40 балів — до середнього;
- від 0 до 20 балів — до незначного [22].

До складу суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику належать суб'єкти, які здійснюють господарську діяльність із виробництва особливо небезпечних хімічних речовин згідно з переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України щодо об'єктів підвищеної небезпеки, і мають наявну чисельність працівників понад 10 тис. осіб протягом двох років, що передують плановому, а також допустили порушення Ліцензійних вимог провадження діяльності з виробництва особливо небезпечних хімічних речовин.

Отже, істотними ознаками суб'єктів господарської діяльності з виробництва особливо

небезпечних хімічних речовин з високим ступенем ризику є такі показники:

1. Здійснення господарської діяльності з виробництва особливо небезпечних хімічних речовин відповідно до Переліку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.08.1998 № 1287 «Про затвердження переліку особливо небезпечних хімічних речовин, виробництво яких підлягає ліцензуванню» (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 13.07.2016 № 438), іншими актами законодавства України та актами законодавства щодо провадження окремих видів діяльності.

2. Наявність небезпечних речовин у межах порогових мас або їх перевищення на об'єктах підвищеної безпеки.

3. Чисельна кількість працівників на цих об'єктах складає 10 тис. і більше осіб протягом останніх двох років, що передують плановому року.

4. Порушення Ліцензійних вимог провадження діяльності з виробництва особливо небезпечних хімічних речовин.

Наприклад, до суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику у сфері поводження з небезпечними відходами належать суб'єкти, які:

- здійснюють операції з утилізації та / або знешкодження дев'яти та більше видів небезпечних відходів;

- протягом останніх двох років, що передують плановому, але не менше як за результатами двох останніх заходів державного нагляду (контролю), порушили вимоги Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами.

До складу суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику, що провадять господарську діяльність у галузі електроенергетики та теплопостачання, належать:

- підприємства й організації та їхні виробничі об'єкти, що здійснюють господарську діяльність із виробництва електричної енергії;

- централізоване диспетчерське оперативно-технологічне управління об'єднаною енергосистемою України;

- підприємства й організації та їхні виробничі об'єкти, що здійснюють: господарську діяльність із виробництва, передачі та постачання теплової енергії магістральними та місцевими тепловими мережами;

- суб'єкти, що здійснюють діяльність із виробництва теплової енергії;

- суб'єкти, які провадять діяльність із передання і постачання електричної енергії магістральними та локальними (місцевими) розподільними мережами;

- підприємства й організації та їхні виробничі об'єкти — споживачі електричної (теплової) енергії, що мають: а) струмоприймачі першої категорії з надійності енергопостачання або особливої групи цієї категорії у разі, якщо перерви в електропостачанні призводять до негативних наслідків техногенного чи природного характеру або створюють загрозу техногенного та природного характеру, тобто створюють загрозу життю та здоров'ю працівників і населення, для яких встановлено екологічну броню електропостачання, у власності або оперативному управлінні яких є виробничі об'єкти підвищеної безпеки, обліковані у державному реєстрі об'єктів підвищеної безпеки.

Суб'єктами господарювання з високим ступенем ризику від провадження господарської діяльності з оцінки відповідності вимогам технічних регламентів визнані суб'єкти:

- строк провадження господарської діяльності яких з оцінки відповідності вимогам технічних регламентів становить менше одного року;

- суб'єкти, які протягом останнього року, що передує плановому, але не менш як за результатами двох останніх заходів державного нагляду (контролю), допустили порушення законодавства у сфері оцінки відповідності;

- суб'єкти, стосовно яких протягом 12 попередніх місяців до Мінекопромрозвитку від осіб, які надають об'єкт оцінки відповідності, надійшло більше як дві апеляції на рішення суб'єктів господарювання, що провадять господарську діяльність із оцінки відповідності вимогам технічних регламентів.

До складу суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику належать:

а) суб'єкти провадження господарської діяльності у сфері насінництва та розсадництва, у яких протягом року, що передує плановому, обсяг виробництва та / або реалізації насіння (за усім асортиментом культур) становить: для дрібно насінневих культур — 0,2 т насіння та більше; для насінневої картоплі — 100 т та більше; для інших культур — 500 т насіння та більше;

б) суб'єкти господарювання, у яких протягом року, що передує плановому, обсяг виробництва та / або реалізації садивного матеріалу (за усім асортиментом культур) становить 10 тис. шт. та більше;

в) суб'єкти господарювання, у яких під час здійснення протягом останніх трьох років, що передують плановому, заходів державного нагляду (контролю) виявлено порушення вимог законодавства у сфері насінництва та розсадництва;

г) суб'єкти господарювання, які протягом року, що передує плановому, одержували підтвердження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) у сфері насінництва та розсадництва, на ввезення на територію України зразків насіння і садивного матеріалу сортів рослин, не включених до Реєстру сортів рослин України та / або Переліку сортів ОБСР для селекційних та дослідних робіт і експонування;

д) суб'єкти господарювання, які протягом року, що передує плановому, здійснили ввезення на територію України насіння і садивного матеріалу сорту, не внесеного до Реєстру сортів рослин України, але внесеного до Переліку сортів рослин ОЕСР, тих сільськогосподарських рослин, до схем сортової сертифікації яких приєдналася Україна, для цілей розмноження та подальшої реалізації за межами України.

З викладеного очевидно: віднесення суб'єктів господарювання до суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, не базується на уніфікованих критеріях безпекового характеру. Тобто підходи, уміщені в зазначених постановках Кабінету Міністрів України щодо критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження окремих видів господарської діяльності у відповідних сферах, не містять однозначного спрямування щодо їх безпекового забезпечення.

Тому й не випадково, що такі підходи, обрані щодо включення суб'єктів господарювання до класу суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, особливо у сфері насінництва та розсадництва, не базуються на показниках безпеки (скажімо, відповідно до порогових мас застосування агрохімікатів і пестицидів,

мінеральних добрив тощо), а лише на основі формальних порушень порядку включення їх до Реєстру сортів рослин України та / або Переліку сортів ОЕСР.

Очевидно, що віднесення суб'єктів господарювання до категорії суб'єктів із високим ступенем ризику (суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки) доцільно пов'язувати із господарсько-екологічним ризиком, що, на наш погляд, варто зафіксувати у спеціальному Законі України «Про господарську діяльність, пов'язану з об'єктами підвищеної небезпеки», та консолідації таких приписів в спеціальному розділі ГК України.

В інших подібних нормативно-правових актах, зокрема щодо господарської діяльності у сфері техногенної та пожежної безпеки, промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення тощо, у сфері торгівлі і послуг, санітарного та епідемічного додержання заходів благополуччя населення, біологічної та генетичної безпеки щодо сільськогосподарських рослин під час створення, дослідження та практичного використання генетично модифікованих організмів у відкритих системах, у сфері міського електричного транспорту (трамваї, тролейбуси), у сфері охорони навколишнього природного середовища, проведення планових заходів додержання нагляду (контролю), раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів, у сфері благоустрою населених пунктів та інших суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику, не конкретизується, а лише вказується, що їх віднесення до такого ступеня ризику здійснюється з урахуванням суми балів, нарахованих відповідно до спеціальних додатків за шкалою від 41 до 100.

Другу групу суб'єктів господарювання, із середнім ступенем ризику, складають суб'єкти:

- які провадять діяльність із виробництва особливо небезпечних хімічних речовин, перелік яких визначено Кабінетом Міністрів України;

- провадять виробництво на відповідному об'єкті підвищеної небезпеки;

- чисельність працівників яких на цьому об'єкті підвищеної небезпеки становить 2—10 тис. осіб протягом останніх трьох років, що передують плановому;

- які порушили вимоги Ліцензійних умов провадження діяльності з виробництва особливо небезпечних хімічних речовин.

До суб'єктів господарської діяльності із середнім ступенем ризику у сфері поводження з небезпечними відходами віднесено тих, які:

- здійснюють операції з утилізації та або знешкодження восьми та менше видів небезпечних відходів;

- протягом трьох років, що передують плановому, але не менш як за результатом двох останніх заходів державного нагляду (контролю), порушили вимоги Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами;

- здійснюють операції з поводження з небезпечними відходами (крім операцій з утилізації та / або знешкодження небезпечних відходів щодо понад 15 видів небезпечних відходів).

Суб'єктами господарювання із середнім ступенем ризику визнано:

- підприємства й організації та їхні виробничі об'єкти — споживачі в електричній (тепловій) енергії, які мають струмоприймачі першої категорії надійного електропостачання або особливі групи цієї категорії у разі, якщо перерви в електропостачанні не призводять до негативних наслідків техногенного і природного характеру та / або не створюють загрозу життю та здоров'ю працівників;

- суб'єктів з обслуговування та експлуатації житлового фонду;

- суб'єктів, у яких наявні струмоприймачі другої категорії надійного електропостачання;

- суб'єктів, у власності або оперативному управлінні яких є системи автономного електро- та теплового постачання, помірно централізованого теплопостачання;

- юридичних осіб: дошкільні, навчальні та лікувальні заклади.

До складу суб'єктів господарювання із середнім ступенем ризику передбачено зарахування суб'єктів, які провадять господарську діяльність з оцінки відповідності вимогам технічних регламентів, якщо строк такої діяльності становить менше одного року; суб'єктів господарської діяльності в зазначеній сфері, які протягом двох останніх років, що передують плановому, але не менш як за результатами двох останніх заходів державного нагляду (контролю), порушили вимоги законодавства у зазначеній сфері; суб'єктів, щодо яких

протягом 12 попередніх місяців до Мінекономрозвитку України від осіб, які надають об'єкт для оцінки відповідності, надійшла одна апеляція на рішення суб'єктів господарювання, що провадять діяльність із оцінки відповідності вимогам технічних регламентів.

До суб'єктів господарювання із середнім ступенем ризику у сфері насінництва та розсадництва віднесено:

- суб'єктів, у яких протягом року, що передує плановому, обсяг виробництва та / або реалізація насіння за всім асортиментом становить: для дрібнонасіньових культур — від 0,1 т насіння, але менше 0,2 т; для насіння картоплі — від 30 т насіння, але менше 100 т; для інших культур від 5 т, але менше 500 т насіння;

- суб'єктів господарської діяльності в указаній сфері, якщо протягом року, що передує плановому, обсяг виробництва та / або реалізації садивного матеріалу (за всім асортиментом культур) становить від 5 тис. штук та більше, але менше 10 тис. шт.

В інших постановках Кабінету Міністрів України про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері техногенної та промислової безпеки; у сфері охорони праці, промислової безпеки, гігієни праці, господарської діяльності у сфері торгівлі та послуг; у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення; у сфері додержання заходів біологічної та генетичної безпеки сільськогосподарських рослин під час створення, дослідження та практичного використання генетично модифікованих організмів у відкритих системах; господарської діяльності у сфері міського електричного транспорту (трамвай, тролейбус); у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання відтворення й охорони природних ресурсів, суб'єктний склад господарської діяльності середнього ступеня ризику не конкретизований, лише вказано, що їх віднесення до зазначеного ступеня ризику здійснюється з урахуванням суми балів, нарахованих за всіма критеріями, визначеними у Додатку 2, за шкалою від 21 до 40 балів.

До суб'єктів господарювання з незначним ступенем ризику, відповідно до чинного зако-

нодавства України, зараховано тих суб'єктів, які не віднесені до суб'єктів господарювання з високим та середнім ступенем ризику; не допустили порушень вимог Ліцензійних умов провадження діяльності з виробництва особливо небезпечних хімічних речовин протягом останніх п'яти років, що передують плановому року, та в інших сферах господарської діяльності.

Разом із тим, у зазначеному нормативно-правовому акті уміщено таке застереження: у випадку, коли суб'єкт господарювання може бути віднесений одночасно до двох або більше ступенів ризику, він належить до найвищого ступеня ризику з тих, до яких він може бути віднесений.

Виходячи з викладеного, вважаємо, що суб'єктний склад господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, має певні особливості, зумовлені рівнем ступеня ризику зазначеної діяльності і характером відповідної сфери функціонування (експлуатації, використання тощо) об'єктів підвищеної небезпеки, поводження з небезпечними речовинами.

Ці юридичні обставини мають регуляторне і забезпечувальне значення щодо вказаної діяльності та відтворення зазначених чинників на рівні законів України, зокрема ГК України, у якому доцільно виокремити спеціальні приписи стосовно особливостей суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки щодо поводження з небезпечними речовинами, факторами, машинами, механізмами, устаткуванням підвищеної небезпеки.

У більшості проаналізованих подібних постанов Кабінету Міністрів України до суб'єктів господарювання з незначним ступенем ризику включають тих суб'єктів господарської діяльності, які не віднесені до суб'єктів господарювання з високим та середнім ступенем ризику. Але в деяких нормативно-правових актах Уряду України вказані додатково суб'єкти з незначним ступенем ризику, зокрема, у сфері провадження господарської діяльності з виробництва особливо небезпечних хімічних речовин до них віднесені суб'єкти господарської діяльності, які протягом останніх п'яти років не допустили порушення Ліцензійних вимог провадження такої діяльності.

До таких суб'єктів віднесені суб'єкти господарювання з поводження з небезпечними відходами (крім операції з утилізації та / або знешкодження небезпечних відходів) щодо 14 та менше видів небезпечних відходів і суб'єкти господарювання, які протягом п'яти років, що передують плановому, але не менше як за результатами двох останніх заходів державного нагляду (контролю), не допустили порушень Ліцензійних вимог провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами.

Залежність від названих показників визначає порядок проведення планових заходів державного нагляду (контролю): для першого класу суб'єктів господарювання такі заходи повинні відбуватися не частіше одного разу на два роки; для другого класу — не частіше одного разу на три роки; для третього — не частіше одного разу на п'ять років.

На підставі викладеного можна сформулювати такі **висновки**.

У цілому суб'єктний склад господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, відтворений у нормативно-правових актах Уряду України, у яких передбачені різноманітні критерії та оцінки ступеня ризику провадження господарської діяльності, для оцінювання цього ступеня залежно від виду господарської діяльності, на нашу думку, потребує оптимізації та подальшого удосконалення, спрямованого на встановлення уніфікованих підходів щодо складу суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки відповідного складу.

1. До суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, доцільно віднести тих суб'єктів господарювання, які провадять господарську діяльність, що підпадає під нормативні ознаки використання (експлуатації) тощо об'єктів підвищеної небезпеки, на яких здійснюється поводження з небезпечними речовинами, перелік яких визначений Кабінетом Міністрів України.

2. Для вказаних суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, у процесі їх поводження з небезпечними речовинами, сумішами, системами або експлуатації машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки для життя і здоров'я працівників, населення, довкілля, інших матеріальних та історико-культурних

цінностей, обов'язковим має стати визначення господарсько-екологічного ризику на підставі уніфікованих для будь-якої сфери господарювання критеріїв.

3. До суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, доцільно віднести суб'єктів господарювання, яким на титулі права власності, права господарського відання, права оперативного управління та права користування (оренди, лізингу тощо) належать ідентифіковані й обліковані в Державному реєстрі об'єкти підвищеної небезпеки, на яких здійснюється поводження з небезпечними речовинами, які є небезпечними (ризикові) щодо виникнення надзвичайних ситуацій, відповідно до їх класифікації згідно з чинним законодавством.

4. Останнім часом у постановках Кабінету Міністрів України простежується визначення суб'єктів господарської діяльності відповідно до різноманітних критеріїв оцінки ступеня ризику на підставі кількісних показників рівня небезпеки, імовірності настання надзвичайних ситуацій природного або техногенного походження шляхом розрахунку критеріїв (кількості балів) за відповідною шкалою, що значно ускладнює цей процес.

З метою спрощення та уніфікації визначення суб'єктного складу доцільно нормативно-правовим порядком визначити найоптимальніші критерії оцінювання ступеня ризи-

ку, характерні для господарської діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки, залежно від кількості наявних у суб'єктів господарювання на таких об'єктах небезпечних речовин (або їх категорій), здатних продукувати ймовірність виникнення надзвичайних, відповідно до встановлених класифікацій, ситуацій.

Варто зазначити, що поділ суб'єктів господарювання залежно від рівня ризику у законодавстві ЄС є дещо інакшим. Тому, на наш погляд, необхідно здійснити певну кореляцію законодавства України в контексті євроінтеграції господарського законодавства.

Так, відповідно до Директиви 2012/18 Європейського парламенту і Ради ЄС від 04.07.2012 «Про контроль великих аварій, пов'язаних з небезпечними речовинами», виділяються суб'єкти господарювання (підприємства) двох рівнів небезпеки: вищого і нижчого.

Отже, з метою однозначного правозастосування видів суб'єктів господарської діяльності за показником рівня небезпеки доцільно відповідні урядові нормативні акти гармонізувати із законодавством Європейського Союзу та визнати суб'єктів високого і середнього рівнів небезпеки (ризиків) відповідно до вищого рівня небезпеки, а незначного віднести до нижчого рівня небезпеки, що допоможе адаптувати законодавство України у цій сфері до законодавства Європейського Союзу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Пашков В.М. Загальна характеристика суб'єктів господарських правовідносин. В кн.: Господарське право: підручник. За заг. ред. Д.В. Задихайла, В.М. Пашкова. Харків: Право. 2012. 696 с.
2. Знаменський Г.Л. Коментар до Гл. 6 ГК України. В кн.: Науково-практичний коментар Господарського кодексу України. За ред. В.К. Макутова. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 441 с.
3. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій. Київ: Атіка, 2005. 624 с.
4. Беляневич О.А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти). Київ: Юрінком Інтер, 2006. 592 с.
5. Грудницькая С.Н. Хозяйственная правосубъектность государственных предприятий: проблемы теории и практики. Донецк: Юго-Восток, ЛТД, 2011. 428 с.
6. Саниахметова Н.А. Субъекты хозяйствования. Общие положения. В кн.: Хозяйственный кодекс Украины: комментарий. Харьков: Одиссей, 2004. 848 с.
7. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.
8. Бобкова А.Г. Правовое обеспечение рекреационной деятельности. Донецк: Юго-Восток, ЛТД, 2000. 308 с.
9. Правове забезпечення розвитку екологічного підприємництва («зеленої» економіки). За заг. ред. А.Г. Бобкової. Вінниця: Нілан ЛТД, 2018. 230 с.
10. Коваль І.Ф. Господарсько-правове регулювання відносин у сфері промислової власності. Донецьк: Юго-Восток, ЛТД, 2013. 639 с.
11. Кологойда О.В. Господарсько-правове регулювання фондових відносин в Україні. Київ: Ліра К, 2015. 704 с.
12. Подцерковний О.П. Грошові зобов'язання господарського характеру: проблеми теорії і практики. Київ: Юстініан, 2006. 424 с.

13. Смітюх А.В. Корпоративні права та корпоративні паї (частки): теоретико-правові аспекти. Одеса: Фенікс, 2018. 662 с.
14. Труш І.В. Господарсько-правове забезпечення діяльності комунальних підприємств. Київ: Інтер-сервіс, 2012. 400 с.
15. Устименко В.А. Городская собственность и городское хозяйство. Донецк: Юго-Восток, ЛТД, 2006. 352 с.
16. Хрімлі О.Г. Захист прав інвесторів у сфері господарювання: теоретико-правовий аспект. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 320 с.
17. Зельдина Е.Р. Специальный режим хозяйствования: теоретические вопросы и направления модернизации. Донецк: Юго-Восток, ЛТД, 2007. 327 с.
18. Directive 2012/18/EU of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on the control of major-accident hazards involving dangerous substances, amending and subsequently repealing Council Directive 96/82/EC. *Official Journal*. L 197. 24.7.2012. P. 1–37.
19. Convention on the Transboundary Effects of Industrial Accidents. Done at Helsinki, on 17 March 1992. United Nations. New York and Geneva, 1994. 44 p.

Надійшла 14.07.2019

REFERENCES

1. Pashkov V.M. Zahalna kharakterystyka subiektiv hospodarskykh pravovidnosyn. V kn.: Hospodarske pravo: pidruchnyk. Za zah. red. D.V. Zadykhaila, V.M. Pashkova. Kharkiv: Pravo. 2012. 696 p. [in Ukrainian].
2. Znamenskyi H.L. Komentar do HK. 6 HK Ukrainy. V kn.: Naukovo-praktychnyi komentar Hospodarskoho kodeksu Ukrainy. Za red. V.K. Mamutova. Kyiv: Yurinkom Inter, 2004. 441 p. [in Ukrainian].
3. Vinnyk O.M. Hospodarske pravo: kurs leksii. Kyiv: Atika, 2005. 624 p. [in Ukrainian].
4. Belianevych O.A. Hospodarske dohovirne pravo Ukrainy (teoretychni aspekty). Kyiv: Yurinkom Inter, 2006. 592 p. [in Ukrainian].
5. Grudnickaja S.N. Hozhajstvennaja pravosubektnost' gosudarstvennyh predpriyatij: problemy teorii i praktiki. Doneck: Jugo-Vostok, LTD, 2011. 428 p. [in Russian].
6. Saniahmetova N.A. Subjekty hozhajstvovaniya. Obshhie polozheniya. V kn.: Hozhajstvennyj kodeks Ukrainy: komentarij. Kharkiv: Odissej, 2004. 848 p. [in Ukrainian].
7. Shcherbyna V.S. Subiekty hospodarskoho prava. Kyiv: Yurinkom Inter, 2008. 264 p. [in Ukrainian].
8. Bobkova A.G. Pravovoe obespechenie rekreacionnoj dejatel'nosti. Doneck: Jugo-Vostok, LTD, 2000. 308 p. [in Russian].
9. Pravoe zabezpechennia rozvytku ekolohichnoho pidpriemnytstva ("zelenoi" ekonomiky). Za zah. red. A.H. Bobkovoї. Vinnytsia: Nilan LTD, 2018. 230 p. [in Ukrainian].
10. Koval I.F. Hospodarsko-pravove rehuliuвання vidnosyn u sferi promyslovoi vlasnosti. Donetsk: Iuho-Vostok, LTD, 2013. 639 p. [in Ukrainian].
11. Kolohoida O.V. Hospodarsko-pravove rehuliuвання fondovykh vidnosyn v Ukraini. Kyiv: Lira K, 2015. 704 p. [in Ukrainian].
12. Podtserkovnyi O.P. Hroshovi zoboviazannia hospodarskoho kharakteru: problemy teorii i praktyky. Kyiv: Yustinian, 2006. 424 p. [in Ukrainian].
13. Smitiukh A.V. Korporatyvni prava ta korporatyvni pai (chastky): teoretyko-pravovi aspekty. Odessa: Feniks, 2018. 662 p. [in Ukrainian].
14. Trush I.V. Hospodarsko-pravove zabezpechennia diialnosti komunalnykh pidpriemstv. Kyiv: Inter-servis, 2012. 400 p. [in Ukrainian].
15. Ustyenko V.A. Gorodskaja sobstvennost' i gorodskoe hozhajstvo. Donetsk: Jugo-Vostok, LTD, 2006. 352 p. [in Russian].
16. Khrimli O.H. Zakhyst prav investoriv u sferi hospodariuvannia: teoretyko-pravovyi aspect. Kyiv: Yurinkom Inter, 2016. 320 p. [in Ukrainian].
17. Zeldina E.R. Special'nyj rezhim hozhajstvovaniya: teoreticheskie voprosy i napravleniya modernizacii. Donetsk: Jugo-Vostok, LTD, 2007. 327 p. [in Russian].
18. Directive 2012/18/EU of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on the control of major-accident hazards involving dangerous substances, amending and subsequently repealing Council Directive 96/82/EC. *Official Journal*. L 197. 24.7.2012. P. 1–37.
19. Convention on the Transboundary Effects of Industrial Accidents. Done at Helsinki, on 17 March 1992. United Nations. New York and Geneva, 1994. 44 p.

Received 14.07.2019

В.В. Андрейцев

Донецкий национальный университет имени Василя Стуса, г. Винница, Украина

**СУБЪЕКТНЫЙ СОСТАВ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ,
СВЯЗАННОЙ С ОБЪЕКТАМИ ПОВЫШЕННОЙ ОПАСНОСТИ:
ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ**

Исследовано законодательство Украины в сфере признания субъектов хозяйственной деятельности, связанной с объектами повышенной опасности, уточнено определение таких субъектов, приведена характеристика субъектного состава деятельности, связанной с объектами повышенной опасности, обоснованы предложения по совершенствованию законодательства Украины в указанной сфере в соответствии с положениями и требованиями законодательства Европейского Союза.

Ключевые слова: субъекты хозяйственной деятельности, объекты повышенной опасности, субъектный состав деятельности, нормативные критерии, уровни опасности.

V.V. Andreitsev

Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

orcid.org/0000-0001-6189-4405

**SUBJECTIVE COMPOSITION OF ACTIVITIES RELATED
WITH HIGH RISK OBJECTS INCREASED:
ECONOMIC AND LEGAL ASPECTS**

The scientific article is made on a topical, insufficiently researched in the economic law topic on the peculiarities of subjects and their composition of activities related with objects of high risk in the context of economic and legal aspects of improvement in the conditions of European integration processes.

In the publication indicated the keywords related with economical activity of use the high risk objects by the legislation of Ukraine, criteria indicators of ranking of such subjects depending on the degree of risk: high, medium, insignificant, provides a summary of the content of this fragment of scientific research.

In the work the author refers to the general definition of economic subjects in accordance with the essential characteristics provided by the Article 55 of the Economic Code of Ukraine and focuses attention on the scientific approaches of scientists in the sphere of economic law, which make significant proposals for this definition (Prof. V.M. Pashkov, Prof. G.L. Znamensky, Prof. O.M. Vinnyk).

The following is an analysis of recent researches and publications on the identification of economic subjects and notes the contribution of scientists in the field of economic law in relation to such subjects (Prof. O.A. Belianevych, Prof. O.M. Vinnyk, Prof. S.N. Grudnytskaya, Prof. G.L. Znamensky, Prof. V.M. Pashkov, Prof. N.A. Saniakhmetova, Prof. V.S. Shcherbyna, etc.).

In the research also identifies economic law scientists which have revealed the characteristics of economic subjects in particular spheres of economic activity in the economic branches, including Acad. Bobkova A.G., D.Sc. Koval I.F., D.Sc. Kologoida O.V., Prof. Podserkovniy O.P., D.Sc. Smityukh A.V., D.Sc. Trush I.V., Prof. Ustimenko V.A., Prof. Khrimli O.G., Prof. Zeldina O.R.

It is noted that these authors investigated the peculiarities of economic activity in particular spheres of management, but did not focus their attention on the disclosure of the peculiarities of the subjective composition of economic activity related with high risk objects.

The purpose of the research and the results of the research are defined below, which allowed the author to substantiate the essential features of the author's identification of subjects economic activity related with high risk objects. The centerpiece of the research is devoted to the analysis of government regulations that determine the criteria for attributing high, medium and low risk subjects, which allowed the author to formulate conclusions on the improvement of the current legislation in this sphere on establishing the only ones criteria of security for subjects specified activity and their modernization in order to adapt to the requirements of the European Union legislation with the allocation of subjects of higher and lower levels of risks.

Keywords: subjects of economic activity, high risk objects, subject composition of activity, regulatory criteria, high risk levels.